

Könsskillnader i brottslighet – hur kan de förklaras?

nr 4 2018 årgång 46

Vi dokumenterar könsskillnader i lagföringar och presenterar de i litteraturen vanligast förekommande förklaringsansatserna. Män begår fler och grövre tillgreppsbrott samt våldsbrott, medan kvinnor begår färre och lindrigare tillgreppsbrott, företrädesvis utan våld. För att förklara dessa viktiga könsskillnader menar vi att man, utöver de vanligaste ekonomiska incitamenten, även måste ta hänsyn till könsskillnader i icke-kognitiva förmågor, kamrateffekter samt könsroller och den ”manliga” identitet som tillåter och ibland uppmuntrar till våld.

Under året som har gått har strålkastarljuset riktats mot den grova brottsligheten i Sverige. Den allmänna bilden av denna brottslighet är att den domineras av manliga förövare, vilket förstås är fullständigt korrekt. I alla tider och i alla länder har män (så vitt vi vet) *alltid* begått mer brott än kvinnor. Hur kommer det sig? Varför är så få kvinnor kriminella, eller omvänt: Varför är så många män kriminella?

Syftet med denna artikel är att dokumentera och försöka förklara könsskillnader i kriminalitet i Sverige. Vi kommer inte att presentera någon ny forskning. Vår tanke är i stället att presentera olika förklaringsmodeller utifrån befintlig forskning och försöka ge en bild av vilka förklaringar som ter sig mest plausibla i dagsläget.

1. Brottslighet bland män och kvinnor – hur ser det ut?

I detta avsnitt vill vi ge en bild av hur brottslighet bland män och kvinnor ser ut i Sverige, både i dag och över tid. Hur många brott begår kvinnor och män? Vilka typer av brott begår de? Hur har antalet brott bland män och kvinnor förändrats över tid?

När vi pratar om brott i denna artikel kommer vi oftast använda oss av statistik gällande lagföringar från det Svenska lagföringsregistret, som Brottsförebyggande rådet ansvarar för. En lagföring innebär vanligen att en person blivit åtalad och dömd för ett brott men innefattar även utfärdande av strafföreläggande och åtalsunderlåtelse. Att använda sig av lagföringsdata innebär att vi inte kan uttala oss med säkerhet om alla brott som faktiskt begås; bara de brott som upptäcks och för vilka en person döms. Det finns dock andra statistiska källor som bekräftar den bild som beskrivs med hjälp av lagföringsdata. Dessa källor inkluderar polisdata om brottsmisstänkta, trygghetsundersökningar, brottsofferdata samt självrapporte-

**OLOF BÄCK-
MAN, RANDI
HJALMARSSON,
MATTHEW J
LINDQUIST
OCH TOVE
PETTERSSON**

Olof Bäckman är docent i sociologi vid Institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms universitet. Hans forskning rör ojämlikhet och kriminalitet. olof.backman@sofi.su.se

Randi Hjalmarsson är professor i nationalekonomi vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Hon forskar om rättsväsendet och kriminalitet. randi.hjalmarsson@economics.gu.se

Matthew J Lindquist är professor i nationalekonomi vid SOFI, Stockholms universitet. Han forskar om arbetsmarknad och kriminalitet. matthew.lindquist@sofi.su.se

Tove Pettersson är professor i kriminologi vid Stockholms universitet. Hennes forskning rör ungdomar, genus och brott. tove.pettersson@criminology.su.se

Tabell 1
Antal lagföringar för
män och kvinnor i
Sverige år 2016

Brottstyp	Kvinnor	Män	Män/kvinnor
Samtliga brottstyper	28 037	154 863	5,52
3 kap Brott mot liv och hälsa	1 336	7 893	5,91
1§ Mord	11	156	14,18
2§ Dråp	3	26	8,67
5§ Misshandel	1 211	6 715	5,55
6§ Grov misshandel	40	597	14,93
4 kap 9c§ Dataintrång	127	120	0,94
6 kap Sexualbrott	11	2 286	207,82
8 kap Tillgreppsbrott	9 146	21 770	2,38
1 § Stöld	2 483	7 866	3,17
2 § Snatterier	6 327	10 190	1,61
4 § Grov stöld	185	1 587	8,58
5 § Rån	35	908	25,94
6 § Grovt rån	12	57	4,75
9 kap Bedrägeri och annan oredlighet	1 324	4 484	3,39
1 § Bedrägeri	804	1 875	2,33
2 § Bedrägligt beteende	128	159	1,24
3 § Grovt bedrägeri	163	500	3,07
10 kap Förskingring, annan trolöshet och mutbrott	400	722	1,81
1 § Förskingring	226	77	0,34
Brott mot narkotikastrafflagen	5 010	39 822	7,94

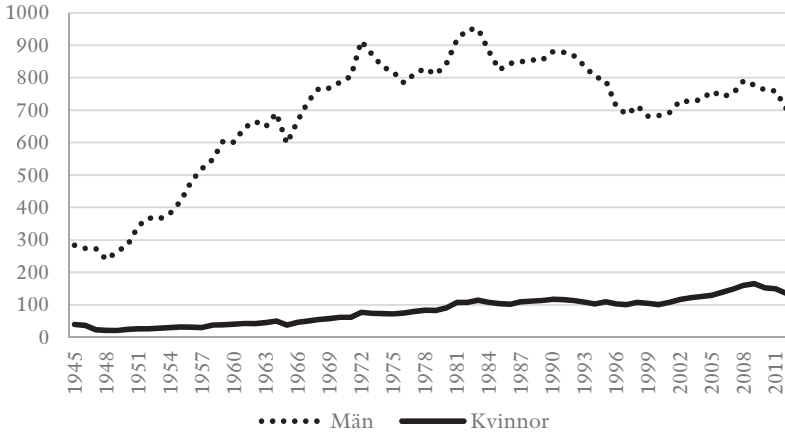
Källa: Brottsförebyggande rådet (2018), tabell 405B Antal lagförda brott där den lagförda är kvinna, efter lagföringstyp och ålder, år 2016, samt tabell 405C Antal lagförda brott där den lagförda är man, efter lagföringstyp och ålder, år 2016.

rad brottslighet från olika intervju- och enkätundersökningar.

I tabell 1 ser vi att 2016 lagfördes män för 5,5 gånger fler brott än kvinnor. Överrisken bland män är ännu större för de grövre brotten; t ex mord (14,2), grov misshandel (14,9) och rån (25,9). Sexualbrott är i en klass för sig, där män lagfördes för mer än 200 gånger fler brott än kvinnor. Lagföringsdata visar även att män har fler återfall i brott än kvinnor, särskilt i våldsbrott (Bäckman m fl 2014).

Kvinnor tenderar att lagföras för misshandel (ringa), stöld (ringa) och snatterier. Män lagfördes för ”endast” 1,6 gånger fler snatterier än kvinnor. Dataintrång var lika vanligt bland män och kvinnor, medan förskingring var ett av de få kvinnodominerade brotten.

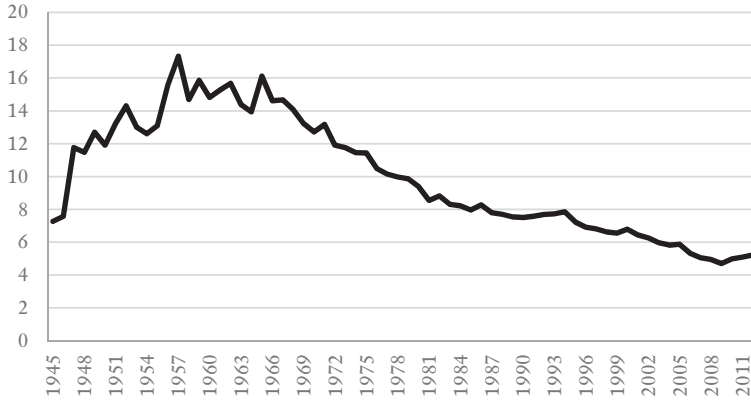
Figur 1a visar utvecklingen av ett aggregerat mått på grov brottslighet i Sverige under perioden 1945–2012. I figuren ser vi att andelen lagförda för

Figur 1a
Grov brottslighet bland män och kvinnor i Sverige 1945-2012

Ann: I figuren anges antalet lagförda grova brott för män per 100 000 män och för kvinnor per 100 000 kvinnor.

Källa: von Hofer (2018).

Figur 1b
Könsgapet i brott

Ann: I figuren anges kvoten mellan antalet lagförda grova brott för män respektive kvinnor.

Källa: von Hofer (2018).

grövre brott bland män ökade från 239 brott per 100 000 män 1948 till 951 per 100 000 män 1983. Det är en ökning på 398 procent. Efter 1983 började den grövre brottsligheten oväntat sjunka. År 2012 var nivån 706 brott per 100 000 män. För kvinnor ser vi en ganska stadig ökning från 21 brott per 100 000 kvinnor år 1948 till 165 per 100 000 kvinnor år 2009. En ökning på 786 procent.

Den relativa könsskillnaden i brottslighet (mäns brott/kvinnors brott) illustreras i figur 1b. Den ökade från 7,6 1946 till 17,3 1957, men har sedan dess sjunkit. År 2012 var den relativa skillnaden 5,2.

2. Ger kriminalstatistiken en rättvis bild av könsbrottsgapet?

Den faktiska könsskillnaden i brottsligt beteende kan vara mindre än vad som mäts i officiell statistik. En växande forskningslitteratur visar att kvinnor behandlas mildare av rättssystemet än män. Detta kan leda till en uppfattning om lägre kvinnliga brottsfrekvenser än vad som verkligen är fallet.

Statistiska analyser av brottmål i federala domstolar i USA visar att män får mellan 11 procent och 63 procent längre fängelsestraff än kvinnor för jämförbara brott (se t ex Mustard 2001, Schanzenbach 2005, Sorensen m fl 2012 och Starr 2015). I domstolar i den amerikanska delstaten Kansas finner Butcher m fl (2017) att kvinnor har minst fem procentenheter lägre sannolikhet att bli dömda till fängelse och att de tilldöms fängelsestraff som är nio procent kortare för narkotikabrott och två procent kortare för andra typer av brott. Philippe (2017) konstaterar att straffen i Frankrike är 33 procent längre för män än för kvinnor för jämförbara brott.

Bindler och Hjalmarsson (2017) studerar domstolarna i London under perioden 1715–1900. De visar att positiv särbehandling av kvinnor inte enbart är ett modernt fenomen. Kvinnorna i deras data hade en 20 procent lägre sannolikhet att bli dömda och en 14 procent lägre sannolikhet att få det hårdaste tillåtna straffet. En ny studie på svenska data visar att domare är 60 procent mer benägna att fängsla fäder än mödrar (Dobbie m fl 2017).

Även om de ovan beskrivna skillnaderna i hur män och kvinnor döms för liknande brott är väl dokumenterade finns det mindre konsensus när det gäller förklaringen. Starr (2015) lyfter fram ett antal potentiella kanaler, inklusive (i) skillnader i icke observerbara fällegenskaper, (ii) den s k flickvänhypotesen, där kvinnor som begår brott tillsammans med män tillskrivs mindre ansvar för dådet än männen, (iii) oro över hur det ska gå för barnen till den åtalade kvinnan, (iv) statistisk diskriminering, där en dom delvis baseras på en domares tidigare erfarenheter (där hen har fått erfara att det är relativt få grovt kriminella bland kvinnliga svarande) och (v) preferensbaserad diskriminering (där domaren har en preferens för att skydda och hjälpa det ”svaga” könet).

Starr (2015) och Bindler och Hjalmarsson (2017) har redovisat forskningsresultat som stödjer flickvänhypotesen. Starr (2015) ser diskriminering som den enda återstående förklaringen, men kan inte testa detta eller skilja mellan statistisk och preferensbaserad diskriminering. Bindler och Hjalmarsson (2017) utesluter, i sin studie av historiska data från London, statistisk diskriminering och menar i stället att preferensbaserad diskriminering utgör en bättre förklaring. Preferensbaserad diskriminering överensstämmer också med Schanzenbachs (2005) och Philippes (2017) resultat. De tolkar observationen att kvinnliga domare minskar könsskillnaden som bevis för preferensdiskriminering bland manliga domare.

3. Hur förklarar vi *förändringar* i könsbrottsgapet över tid?

Mäns överrepresentation i brottsstatistiken från 1957 till i dag har fallit från drygt 17 gånger till ungefär 5,5 gånger. Hur kan vi förklara denna minskning av könsbrottsgapet?

Under perioden 1957–83 ökade kvinnors registrerade brottslighet snabbare än mäns, vilket drar ner brottsgapet mellan könen. Kvinnors inträde på arbetsmarknaden under perioden ökade deras möjligheter att begå brott snabbare än för män, särskilt mindre tillgreppsbrott (Simon 1976; Bartel 1979). Detta menar vi syns i statistiken (se tabell 1). Kvinnors högre lagföringsfrekvens för förskingring är sannolikt en följd av den kvinnliga dominansen inom yrken som butiksbiträde, kassör m m.

Under samma tidsperiod övergick de flesta butiker i Sverige från personbetjäning över disk till en mer öppen butikslösning med självbetjäning. Om kvinnor rör sig mer än män i dessa miljöer så kan deras möjligheter till snatteri ha ökat snabbare än mäns.¹ Campaniello och Gavrilova (2015) dokumenterar hur stor del av kvinnors brottslighet i USA som utgörs av snatteri. Detta är en av få brottskategorier där kvinnor ”tjänar” relativt väl jämfört med män, dvs värdet på det stulna godset är relativt lika.

En annan hypotes är att kvinnors förväntade kostnader för att begå brott har utvecklats på ett annat sätt än männens. Till exempel kan förändringar i samhällsnormer ha gjort det mindre stigmatiserande och socialt kostsamt för kvinnor att begå brott. Det är även troligt att den snabba effektivisering av hemmaproduktionen samt den utbyggnad av barnomsorgen som skedde under denna period minskade kvinnors alternativkostnad för att begå brott (Engelhardt m fl 2008; Sandler och Schaller 2012).² En förskjutning av familjebildning med några år har även det bidragit till att öka kvinnors möjligheter till brott och till att sänka deras kostnader på ett annat sätt än för män. Att vara hemma med små barn begränsar tid och möjligheter att begå brott, och samtidigt ökar dramatiskt den totala kostnaden av att dömas till fängelse för brott. En senarelagd familjebildning kan vara en bidragande orsak till ökningen av brott bland unga kvinnor.³

Under perioden 1983 till 1999 är nedgången i könsbrottsgapet främst orsakat av en minskande brottslighet bland män. Denna minskning kom oväntat och uppstod i många västländer samtidigt. Forskarvärlden är fortfarande inte helt överens om vad som orsakade denna nedgång, men det finns några plausibla förklaringar.

Levitt (2004) fokuserar på fyra hypoteser som han anser vara de mest troliga. Dessa är (i) en ökning av antalet poliser, (ii) fler personer dömda till

¹ Bartel (1979) diskuterar hur amerikanska hemmafruar använder sin tid till att handla till familjen och samtidigt snatta.

² Men denna effekt är inte entydig. Att kunna etablera sig på arbetsmarknaden brukar anses höja alternativkostnaden.

³ Denna hypotes gäller förstås inte för alla kvinnor i alla tider. Att senarelägga familjebildningen i dag är oftast förknippat med stora investeringar i utbildning och karriär som kan (om något) minska brottsligheten bland kvinnor.

fängelse samt längre fängelsestraff, (iii) den avtagande *crack cocaine*-epidemin och (iv) att abort blev lagligt i USA efter 1973. Den underliggande idén till (iv) är att när kvinnor får ökad bestämmanderätt över sin egen kropp och fertilitet så leder det till färre oönskade barn bland unga och fattiga mödrar, och därmed ökar livskvaliteten och möjligheterna för de barn som föds.

Levitts förklaringar är väldigt USA-specifika. Det är svårt att tänka sig hur några av dessa skulle ha något större förklaringsvärde för den svenska utvecklingen. Exempelvis har antalet poliser per invånare inte förändrat sig nämnvärt under perioden (Tham 2018). Visserligen har straffen skärpts också i Sverige, men forskningen pekar inte entydigt på att längre fängelsestraff minskar brottslighet (Nagin 2013; Chalfin och McCrary 2017). Vi har vidare inte haft någon *crack cocaine*-epidemi i Sverige. Slutligen framstår det som osannolikt att förändrad abortlagstiftning skulle ha haft någon större betydelse för brottsligheten i Sverige (Tham 2006). Dessutom, även om Levitts förklaringar till nedgången i brottslighet skulle stämma, ger de inga fingervisningar om varför det framför allt är bland män som vi ser denna nedgång.

Liksom i många andra länder domineras nedgången i brottslighet i Sverige av en nedgång i de grövre stöldbrotten. Inom europeisk forskning är en av de förklaringar till nedgången i brottslighet som fått starkast stöd den så kallade *security*-hypotesen (Farell m fl 2014). Den förklaringen fokuserar på hur fler och bättre system för säkerhet (villa- och billarm, bättre lås m m) helt enkelt gjort det svårare att begå vissa typer av brott. Ett exempel på detta är hur bilstölder, en tydligt mansdominerad brottstyp, som stod för en stor del av uppgången i brottslighet under efterkrigstiden, nuförtiden är ett ganska ovanligt brott, tack vare bättre lås, larm och annan stöldskyddsutrustning i nyare bilar.

Samtidigt som männens brott minskar ser vi i stället en svag ökning under perioden bland kvinnor, åtminstone vad gäller den registrerade brottsligheten. För att bättre förstå den utvecklingen försöker Estrada m fl (2016) reda ut i vilken mån den är ett resultat av *net widening*, dvs om den ökade andelen lagföringar bland kvinnor beror på att allt fler handlingar kommit att betraktas som kriminella, eller om utvecklingen speglar en faktisk ökning av brottsligt beteende bland kvinnor.

Det är inom stöldbrott som den ökade registrerade brottsligheten bland kvinnor är som tydligast, men det är också uppenbart att det endast är de lindriga stöldbrotten som ökar, en brottskategori som domineras av snatteribrott. Grov stöld minskar i stället, bland både män och kvinnor. Estrada m fl menar att detta ska förstås som att benägenheten inom dagligvaruhandeln att anmäla snatterier har ökat, snarare än att kvinnor förändrat sitt beteende mot mer snatterier.

När det gäller våld är bilden mindre entydig, inte minst eftersom tillgängliga data inte tillåter en uppdelning i lindriga och grova våldsbrott. I stället tittar författarna på påföljder och kan där konstatera att det inte sker någon förändring av könsskillnaderna med avseende på de hårdaste straf-

fen (fängelse och ungdomsvård). Slutsatsen är därför att den uppgång av lagföringar för våld bland kvinnor som man kan se i data inte beror på att kvinnor begår fler och fler grova våldsbrott, utan på att fler lindrigare brott kommer till myndigheternas kännedom. Även här kan förändrade rutiner bland aktörer ute i samhället spela en roll. Exempelvis visar Estrada (1999) i en mörkertalsanalys att i stort sett hela ökningen av registrerat våld på skolor i Stockholmsområdet under 1980-talet och inledningen av 1990-talet var ett resultat av förändrade rutiner på skolorna i riktning mot att anmäla allt lindrigare våld till polis.

Vår slutsats är att den stora minskningen av könsbrottsgapet sedan 1957 kan tillskrivas en minskning av grova brott bland män samt en ökning av registrerade brott hos kvinnor. En mindre del av denna ökning kan hänvisas till ett ökat brottsligt beteende bland kvinnor, medan en större del kan tillskrivas en mer könsneutral behandling från rättsväsendet, en ökande anmälningsbenägenhet för snatteri, hot och ringa misshandel samt en utvidgning av brottsbegreppet så att det inkluderar fler mindre allvarliga händelser. Eftersom kvinnors brottslighet i större utsträckning än mäns utgörs av handlingar som ligger på gränsen till vad som anses som en brottslig handling ökar kvinnors lagföringar därmed snabbare än mäns.

4. Hur förklarar vi *nivåskillnaden* i mäns och kvinnors brott?

Trots att stora förändringar, åtminstone vad gäller registrerad brottslighet, skett över tid kvarstår en betydande nivåskillnad mellan mäns och kvinnors brott både i antal brott och i graden av allvar. Hur kan vi förklara nivåskillnaden mellan mäns och kvinnors brott, särskilt våldsbrott? Vanligt förekommande hypoteser inkluderar könsskillnader i (i) upptäcktsrisken, (ii) lönsamhet, (iii) benägenhet att ta risker, (iv) kognitiv och icke-kognitiv förmåga, (v) fysisk styrka, (vi) aggressivitet, (vii) kamrateffekter och (viii) könsroller.

En viktig fråga som har uppstått kring kvinnors och mäns brottslighet är om de främst kan förklaras av *liknande* orsaker eller om de framför allt har *olika* orsaker (Steffensmeier och Allen 1996; Belknap och Holsinger 2006). Kortfattat kan sägas att båda teserna, likheter respektive olikheter i orsaker till brott hos kvinnor och män, får stöd. Flickor och pojkar har liknande riskfaktorer för att begå brott, och de kriminologiska teorier som finns får stöd även när de testas på flickor. Samtidigt har detta framför allt testats genom självrapporterade data som i huvudsak mäter mindre allvarlig brottslighet. De som hävdar att vägarna in i kriminalitet ser olika ut för kvinnor och män menar exempelvis att utsatthet för missförhållanden får olika konsekvenser för flickor och pojkar, liksom att de strategier och möjligheter de har att ta till för att hantera sin utsatthet är olika.

Campaniello och Gavrilova (2015) studerar skillnader i mäns och kvinnors brottslighet utifrån Beckers (1968) rationella handlingsmodell. De

studerar tillgreppsbrott samt andra typer av ekonomisk brottslighet med hjälp av data från det amerikanska *National Incident Based Reporting System*. De visar först att endast 30 procent av brotten begås av kvinnor och försöker sedan analysera hur man kan förstå denna skillnad utifrån Beckers modell för kriminalitet.

De mäter könsskillnader i incitament att begå brott (vilka beror på brottens lönsamhet) samt könsskillnader i reaktioner på olika grader av lönsamhet kontra olika grader av risk. I deras data tjänar kvinnor i genomsnitt 18 procent mindre än män; samtidigt löper de samma risk att bli arresterade. De menar också att kvinnorna verkar reagera mer på upptäcktsrisken, medan män drivs mer av den förväntade lönsamheten av en brottslig möjlighet. Campaniello och Gavrilovas slutsats är att 12 procent av könsbrottsgapet (bland tillgreppsbrott) kan förklaras av att män tjänar mer på brott, medan 55 procent kan förklaras av att män är beredda att ta större risker än kvinnor.

Konsekvensen av deras slutsatser är att vissa typer av kriminalpolitiska insatser kanske har mer effekt på mäns brottslighet, medan andra insatser kanske har större effekt på kvinnors brottslighet. För kvinnor ska man höja den förväntade kostnaden för brott (via en högre upptäcktsrisk eller hårdare straff). För män måste man hitta sätt att minska den förväntade lönsamheten. Detta är en slutsats i linje med Brottsförebyggande rådets idéer kring en ”tillgångsriktad brottsbekämpning” (Brottsförebyggande rådet 2014).

Det finns numera en väl etablerad litteratur inom psykologi och experimentell beteendekonomi som visar att män tenderar att ta fler risker än kvinnor och att kvinnor tenderar att ta större hänsyn till andra när de fattar beslut (Croson och Gneezy 2009). Unga män har oftast sämre kognitiva och icke-kognitiva förmågor än unga kvinnor (Heller m fl 2015). De är oftast fysiskt starkare än kvinnor och uppvisar mer aggressivitet. Alla dessa individkaraktäristiska är korrelerade med brott och andra former av antisocialt beteende och kan därmed förklara en del av brottsgapet mellan könen. Det finns en gedigen litteratur som menar att könsskillnader i dessa kriminogena faktorer har sitt ursprung i en kombination av både biologiska och sociala faktorer (se t ex Hjalmarsson och Lindquist 2013).

En annan effekt som kan höja kriminaliteten bland män mer än bland kvinnor har att göra med sociala inlärningsprocesser. Män exponeras mer för negativa kamrateffekter än kvinnor och spenderar mer tid i fängelse och i gäng. Hjalmarsson och Lindquist (2016) visar t ex att unga män med tidigare lagföringar (omedvetet) sorterats in i samma grupper under militärtjänstgöringen. De som hade en tidigare lagföring umgicks väldigt intensivt med andra unga män som också hade tidigare lagföringar. När dessa män var klara med lumpen begick de mer brott än andra. En viktig lärdom från litteraturen om kamrateffekter och sociala nätverk är att små ursprungliga skillnader (t ex mellan män och kvinnors beteende) kan mångfaldigas via en social multiplikatoreffekt (Lindquist och Zenou 2014).

Ett annat sätt att förstå skillnaderna mellan kvinnors och mäns brotts-

nivåer är utifrån genusteori och föreställningar om ”manligt” och ”kvinntligt”. Även om genusteori länge var eftersatt inom kriminologin, trots att kön kanske är den faktor på individnivå med störst förklaringsvärde när det gäller brottsligt beteende, så har allt fler lyft denna fråga de senaste decennierna. Allra främst har kanske kopplingen mellan våld, eller vad som kan kallas *våldspotential*, och maskulinitet lyfts fram. Kimmel (1994) menar att våld, eller framför allt viljan och önskan att slåss, är den mest påtagliga markeringen av maskulinitet. Med våldspotential menas förstås inte att män och pojkar nödvändigtvis slåss, utan en beredskap att ta till våld om så behövs. Om ens manlighet blir hotad eller ifrågasatt måste denna försvaras. Detta tar sig bl a uttryck i resonemang om att inte vika ned sig om man blir utmanad. Visserligen bör man inte vara den som börjar slåss, men om man blir attackerad så ger man som pojke/man igen (Karlsson och Pettersson 2003). Skillnaden mellan kvinnor och män i registrerade brott är också bland de största vad gäller just våldsbrott.

Ofta har resonemang om genus och brott förts utifrån ett intersektionellt perspektiv, där faktorer som ras/ethnicitet, socioekonomisk bakgrund och ålder varit dimensioner som anses sammanlänkade med kön. Fokus för studier i denna tradition har varit minoriteter i fattiga områden och framför allt unga män. Maskulinitetskonstruktioner har också lyfts fram som en viktig aspekt för att förstå manligt dominerade grupper som begår brott, så som gäng i USA (Hagdorn 1998), våldsamma supportergrupper (Spaaij 2008) och vänsterautonoma rörelser som AFA (Christensen 2010).

Våldsbrott är dock en ovanlig form av brott. Samtidigt visar forskning att förmågan till och upprätthållandet av våldspotential inte bör ses som något *avvikande* utan som en central maskulinitetsnorm (Phillips 2007; Pascoe 2011; Berggren 2014). Även om genusteori väntat med sitt inträde inom kriminologin så är detta inte en ny iakttagelse. Matza och Sykes (1961) invände exempelvis tidigt mot föreställningen att tuffhet och aggressivitet som tecken på manlighet skulle vara värderingar förbehållna gäng och brottsliga miljöer och menade i stället att det är värderingar kopplade till manlighet som är vida spridda i den amerikanska kulturen.

Även om just våld och våldspotential varit tydligt förknippade med maskulinitetskonstruktioner så kan brott generellt också utgöra en resurs för att konstruera maskulinitet. Messerschmidt (1993) menar att brott, inte bara våldsbrott, kan vara en möjlig resurs att ta till när andra resurser för att ”göra” maskulinitet, såsom utbildning och bra jobb, är begränsade. Ett sätt att se på kopplingen mellan brott och genus är att se de förväntningar som kommer med genusnormer som en form av *handlingsutrymme*. De normer som omgärdar flickor och pojkar innebär både möjligheter och begränsningar i beteenden, liksom skillnader i reaktioner från omgivningen på beteenden. Dessa dimensioner är sammanlänkade. Reaktioner på handlingar sänder signaler om vilka förväntningar som finns på pojkar och flickor, vilket ger olika handlingsutrymmen, vilket också leder till skillnader i faktiska beteenden. Skillnader i faktiskt beteende liksom olika förvänt-

ningar på flickor och pojkar påverkar i sin tur hur reaktionen mot beteenden och brott mot det förväntade tar sig uttryck. Det handlar helt enkelt om växelspelet mellan aktör och struktur, både med avseende på handlingar och reaktioner på handlingar.

Hittills har den nationalekonomiska forskningen om brottslighet lagt mycket fokus på upptäcktsrisk och straff samt lönsamhet av brott kontra reguljärt arbete. Dessa är viktiga. Att ha en hög arbetsinkomst visar sig vara särskilt betydelsefullt (Chalfin och McCrary 2017). Men för att förklara de viktigaste könsskillnaderna i brott, nämligen skillnader i grov brottslighet och i synnerhet våldsbrott, så menar vi att man även måste ta hänsyn till könsskillnader i icke-kognitiva förmågor, kamrateffekter, samt könsroller och den ”manliga” identitet som tillåter och ibland uppmuntrar till våld. Medan alla dessa idéer har fått en stark ställning inom den arbetsmarknads-ekonomiska forskningen har de inte fått samma fotfäste inom den national-ekonomiska forskningen om brottslighet.

5. Avslutande kommentarer

Det är fascinerande att se hur könsskillnader i brottslighet liknar de könsskillnader vi ser på den ordinarie arbetsmarknaden. Det finns en stark yrkessegregering baserad på kön. Det finns ett stort könslönegap. Och det finns förhållandevis få kvinnor i toppositioner inom den organiserade och mest lönsamma brottsligheten. Men här gäller det inte att förbättra kvinnornas situation på den illegala arbetsmarknaden. Nej, här gäller det att få ner den manliga brottsligheten till mer ”kvinnliga” nivåer.

Vissa samhällsvetare har varnat för den ”mörka sidan av jämlikhet mellan könen” (Adler 1975) genom att anta att den kvinnliga frigörelseprocessen leder till att kvinnor i allt högre utsträckning anpassar sig till mäns beteende, också när det gäller brottslighet. Men vi anser inte att den eventuella ökningen av främst mindre brott bland kvinnor är något större samhällsproblem. Det är främst männens grova tillgreppsbrott, våldsbrott och sexualbrott som utgör de stora problemen. Om något, så är det de unga männen som måste ”frigöras” från en traditionell manlig kultur som tillåter och ibland uppmuntrar till brott och våld. Vi bör jobba med unga mäns icke kognitiva förmågor, självbild och målformuleringar. Vi bör vara medvetna om att även små förbättringar kan spela stor roll, eftersom det sociala spelet bland unga män kan föra med sig en god utveckling. Om den sociala multiplikatoreffekt som nämndes ovan kan generera brottslighet bland män, borde den också kunna verka åt andra hållet, dvs förstärka önskvärt beteende.

REFERENSER

- Adler, F (1975), *Sisters in Crime*, McGraw-Hill, New York.
- Becker, G (1968), ”Crime and Punishment: An Economic Approach”, *Journal of Political Economy*, vol 76, s 169–217.
- Bartel, A P (1979), ”Women and Crime: An Economic Analysis”, *Economic Inquiry*, vol 17, s 29–51.
- Belknap, J och K Holsinger (2006), ”The Gendered Nature of Risk Factors for Delin-

- quency”, *Feminist Criminology*, vol 1, s 48–71.
- Berggren, K (2014), ”Sticky Masculinity Post-Structuralism, Phenomenology and Subjectivity in Critical Studies on Men”, *Men and Masculinities*, vol 17, s 231–252.
- Bindler, A och R Hjalmarsson (2017), ”The Persistence of the Criminal Justice Gender Gap: Evidence from 200 Years of Judicial Decisions”, manuskript, Göteborgs universitet.
- Brottsförebyggande rådet (2014), ”Gå på pengarna – antologi om tillgångsriktad brottsbekämpning”, rapport 2014:10, Brottsförebyggande rådet, Stockholm.
- Brottsförebyggande rådet (2018), ”Personer lagförda för brott”, databas, www.bra.se/brott-och-statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html
- Butcher, K, K H Park och A M Piehl (2017), ”Comparing Apples to Oranges: Differences in Women’s and Men’s Incarceration and Sentencing Outcomes”, *Journal of Labor Economics*, vol 35, s 201–234.
- Bäckman, O, F Estrada, A Nilsson och D Shannon (2014), ”The Life Course of Young Male and Female Offenders: Stability or Change between Different Birth Cohorts?”, *British Journal of Criminology*, vol 54, s 393–410.
- Campaniello, N och E Gavrilova (2015), ”Uncovering the Gender Participation Gap in the Crime Market”, IZA Discussion Paper 8982, Bonn.
- Chalfin, A och J McCrary (2017), ”Criminal Deterrence: A Review of the Literature”, *Journal of Economic Literature*, vol 55, s 5–48.
- Christensen, A-D (2010), ”Resistance and Violence: Constructions of Masculinities in Radical Left-Wing Movements in Denmark”, *Norma*, vol 5, s 151–168.
- Crosen, R och U Gneezy (2009), ”Gender Differences in Preferences”, *Journal of Economic Literature*, vol 47, s 448–474.
- Dobbie, W, H Grönqvist, S Niknami, M Palme och M Priks (2017), ”The Intergenerational Effects of Parental Incarceration”, NBER Working Paper 24186, Cambridge, MA.
- Engelhardt, B, G Rocheteau och P Rupert (2008), ”Crime and the Labor Market: A Search Model with Optimal Contracts”, *Journal of Public Economics*, vol 92, s 1876–1891.
- Estrada, F (1999), *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem – utveckling, uppmärksamhet och reaktion*, doktorsavhandling, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Estrada, F, O Bäckman och A Nilsson (2016), ”The Darker Side of Equality? The Declining Gender Gap in Crime: Long Term Historical Trends and an Enhanced Analysis of Staggered Birth Cohorts”, *British Journal of Criminology*, vol 56, s 1272–1290.
- Farrell G, N Tilley och A Tseloni (2014), ”Why the Crime Drop?”, *Crime and Justice*, vol 43, s 421–490.
- Hagdorn, J M (1998), ”Frat Boys, Bossmen, Studs and Gentlemen: A Typology of Gang Masculinities”, i Bowker, L H (red), *Masculinities and Violence*, SAGE, Thousand Oaks, CA.
- Heller, S B m fl (2015), ”Thinking Fast and Slow? Some Field Experiments to Reduce Crime and Dropout in Chicago”, NBER Working Paper 21178, Cambridge, MA.
- Hjalmarsson, R och M J Lindquist (2013), ”The Origins of Intergenerational Associations in Crime: Lessons from Swedish Adoption Data”, *Labour Economics*, vol 20, s 68–81.
- Hjalmarsson, R och M J Lindquist (2016), ”The Causal Effect of Military Conscription on Crime and the Labor Market”, CEPR Discussion Paper 11110, London.
- von Hofer, H (2018), ”Hanns von Hofers databas”, www.criminology.su.se/forskning/forskningsprojekt/von-hofers-databas.
- Karlsson, J och T Pettersson (2003), ”Fokusgruppintervjuer med ungdomar om genus och våld – konstruktioner av gärningspersoner och offer”, rapport 2003:2, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Kimmel, M S (1994), ”Masculinity as Homophobia: Fear, Shame, and Silence in the Construction of Gender Identity”, i Brod, H och M Kaufmann (red), *Theorizing Masculinities*, SAGE, Thousand Oaks, CA.
- Levitt, S D (2004), ”Understanding Why Crime Fell in the 1990s: Four Factors that Explain the Decline and Six that Do Not”, *Journal of Economic Perspectives*, vol 18, s 163–190.
- Lindquist M J och Y Zenou (2014), ”Key Players in Co-offending Networks”, CEPR Discussion Paper 9889, London.
- Matza, D och G M Sykes (1961), ”Juvenile Delinquency and Subterranean Values”, *American Sociological Review*, vol 26, s 712–719.
- Messerschmidt, J W (1993), *Masculinities and Crime: Critique and Reconceptualization of Theory*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD.
- Messerschmidt, J W (2004), *Flesh and Blood: Adolescent Gender Diversity and Violence*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD.
- Mustard, D B (2001), ”Racial, Ethnic, and Gender Disparities in Sentencing: Evidence from the US Federal Courts”, *Journal of Law and Economics*, vol 44, s 285–314.

- Nagin, D S (2013), "Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists", *Annual Review of Economics*, vol 5, s 83-105.
- Pascoe, C J (2011), *Dude, You're a Fag: Masculinity and Sexuality in High School*, University of California Press, Berkeley, CA.
- Philippe, A (2017), "Gender Disparities in Criminal Justice", Working Paper 17-762, Toulouse School of Economics.
- Phillips, D A (2007), "Punking and Bullying: Strategies in Middle School, High School, and Beyond", *Journal of Interpersonal Violence*, vol 22, s 158-178.
- Sandler, D H och J Schaller (2012), "Female Crime in the Long and Short Run", Working Paper 5071, US Census Bureau, Washington, DC.
- Schanzenbach, M M (2005), "Racial and Gender Disparities in Prison Sentences: The Effect of District-Level Judicial Demographics", *Journal of Legal Studies*, vol 34, s 57-92.
- Simon, R J (1976), "American Women and Crime", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol 423, s 31-46.
- Sorensen, T, S Sarnikar och R Oaxaca (2012), "Race and Gender Differences under Federal Sentencing Guidelines", *American Economic Review Papers and Proceedings*, vol 102, s 56-60.
- Spaaij, R (2008), "Men Like Us, Boys Like Them: Violence, Masculinity, and Collective Identity in the Football Hooliganism", *Journal of Sport and Social Issues*, vol 32, s 369-392.
- Starr, S (2015), "Estimating Gender Disparities in Federal Criminal Cases", *American Law & Economics Review*, vol 17, s 127-159.
- Steffensmeier, D och E Allen (1996), "Gender and Crime: Toward a Gendered Theory of Female Offending", *Annual Review of Sociology*, vol 22, s 459-487.
- Tham H (2006), "Nationalekonomer som kriminologer", *Ekonomisk Debatt*, årg 34, nr 5, s 5-16.
- Tham, H (2018), *Kriminalpolitik – brott och straff i Sverige sedan 1965*, Nordstedts Juridik, Stockholm.